

EKONOMİK KÜRESELLEŞMENİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Muhittin ADIGÜZEL¹

Öz

Küreselleşme yaşamın her alanını kapsayan bir şekilde hızla artmakta ve yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede, 1980'lerden sonra küresel ekonomiye hızla entegre olan Türkiye ekonomisi üzerinde Ekonomik Küreselleşmenin ve bu bağlamda bileşenleri olan; Finansal küreselleşme, Ticaretin küreselleşmesi ve Yatırımların/Üretim küreselleşmesinin etkileri olmuştur. Dış ticaret, finans ve DYY alanlarındaki serbestleşme ve küresel ekonomiye ventegrasyon bu alanlarda önemli değişimler getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Türkiye ekonomisi

THE EFFECTS OF THE TURKISH ECONOMY OF ECONOMIC GLOBALIZATION

Abstract

Globalization is rapidly growing and covering every field of life. In this frame, Turkey is rapidly integrating global economy after the 1980. In this context, the financial globalization, the globalization of trade and investment / production which are components of Economic globalization have impacts on Turkish Economy. Liberalization in areas of foreign trade, finance and FDI and integration into the global economy has brought significant changes in these areas.

Key Words; Globalisation, Economy of Turkey

1.Giriş

Birinci endüstri devrimi ile başlayan ve günümüze kadar süren son iki yüz yıllık periyotta; ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yapılar önemli değişiklikler geçirmiştir. Bu süreçte, başta teknolojik gelişmeler olmak üzere birçok faktörün etkisi ile ve özellikle 1980'lerden sonra giderek yoğunlaşan ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel bütünleşme süreci yaşanmış ve yaşanmaktadır. Başlangıcı, içeriği, çeşitleri ile ilgili farklı görüşler olmakla birlikte iki dünya savaşı arasındaki dönem dışında başta ekonomi olmak üzere hemen her alanda giderek artan bütünleşme olgusu ve süreci 'küreselleşme' olarak tanımlanmaktadır.

Küreselleşme; ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bütünleşmenin gelişmesi ve bazı ortak değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmasını ifade

¹ Yrd.Doç.Dr.İstanbul Ticaret Üniversitesi,Ticari Bilimler Fakültesi,Ekonomi Bölümü Öğretim Üyesi/
madiguzel@ticaret.edu.tr

etmektedir. Çok yönlü bir olgu olarak küreselleşmenin; ekonomik, politik, ideolojik ve kültürel boyutları vardır. Küreselleşme hemen her alanda iç içe girmiş olarak yaşanan bir süreç olmakla birlikte kategorize edilirken genelde; ekonomik küreselleşme, kültürel küreselleşme ve politik küreselleşme olarak üçe ayrılmaktadır.

Bu bağlamda Küreselleşme; **“Küreselleşme; temel dinamikleri teknolojik itme ve neo-liberal ideolojik çekme olan dünya bazındaki bütünleşme sürecinde; mesafenin, mekânın, zamanın daralması ile birlikte ekonomide, teknolojiye, siyasette, kültür ve sosyal olaylarda dünya çapında asimetrik karşılıklı bağımlılığın ve organik bütünleşmenin artmasıdır”** şeklinde tanımlanabilir (Adıgüzel,2011a).

Küreselleşme dünya ekonomisinin yapısı, işleyişi ve içsel bağlarında önemli değişimlere neden olmakta, ekonomilerin daha yoğun entegrasyonunu ve birbirlerine olan bağımlılıklarını artırmaktadır. Genel olarak mal, hizmet, sermaye, finans piyasaları ve daha dar kapsamlı olarakta emek piyasaları dünya çapında daha bütünleşmiş bir hale gelmektedir.

Teknoloji, iletişim ve ulaşım alanlarındaki gelişmeler ve uluslararası sermaye hareketlerine getirilmiş olan sınırlamaların kaldırılması sonucunda uluslararası mali piyasalar, adeta birbiriyle bütünleşmiş tek bir pazar halini almış ve dünyanın dört bir yanından katılımcıların yer aldığı, 24 saat aralıksız işlem yapılan bir arena haline dönüşmüştür (Alp,2007).

Bu bağlamda 1980’den sonra giderek yoğunlaşan şekilde küresel ekonomiye entegre olan Türkiye Ekonomisi üzerinde, genelde tüm küreselleşme kategorilerinin özelde ekonomik küreselleşmenin belirleyici etkileri olduğu bilinmektedir. Ekonomi Politikalarının belirlenmesi ve küresel ekonomiye doğru şekilde entegre olunabilmesi açısından bu etkilerin ortaya konulması ve irdelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı bu bağlamda ekonomik küreselleşmenin Türkiye Ekonomisi üzerindeki etkilerini irdelemektir. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü olan bu bölümden sonra ikinci bölümde ekonomik küreselleşme konusu özetle ortaya konulacak üçüncü bölümde ekonomik küreselleşmenin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri incelenecektir. Dördüncü ve son bölümde sonuç ve değerlendirmeler yer alacaktır.

2.Ekonomik Küreselleşme

Ekonomik faaliyetlerin uluslararası nitelik taşıması yeni bir olgu değildir. Bazı mallar yüzyıllar boyunca uluslararası ticarete önem taşımıştır. 1913’ten önce ve gerçekte günümüzden sadece yaklaşık otuz yıl öncesine değin, uluslararası ekonomik bütünleşme kendini, büyük ölçüde, bağımsız firmalar arasında mal ve hizmetlerin ticareti yoluyla ve uluslararası yatırım sermayesi hareketleri yoluyla gösteren, yüzeysel bütünleşmeydi. Dünya bu yana çarpıcı ve devrim niteliğinde değişiklikler yaşanmaktadır.

Bugünkü küreselleşme, bilgi toplumu/bilgi ekonomisi ile etkileşim içerisinde küresel ölçekte ve yeni ekonomisinde 1950’lerden biçimler içinde bir karşılıklı bağımlı olan yeni bir farklı sistem ve dünyanın yaratılmasıyla ilgilidir. Günümüzde, öncelikle Ulus-ötesi şirketlerce örgütlenen ‘malların ve hizmetlerin üretimi düzeyine dek yayılan ve buna ek olarak, görünür ve görünmez ticareti arttıran derin bütünleşmenin’ giderek yaygınlaştığı bir dünyada yaşamaktayız. Bu nedenle, ulusal ekonomiler arasındaki bağlar ulus ötesi şirketler ve bu şirketlerin kurduğu ağlar içindeki faaliyetlerin eklediği sınır-ötesi değerden giderek artan ölçüde etkilenmektedir (UNCTAD,1993;113). Ancak işleyen küreselleştirici güçler olsa da tümüyle küreselleşmiş bir dünya ekonomisinde değiliz.

Dar anlamda ekonomik küreselleşmeyi ifade eden Küreselleşme, yeni teknolojilerin ve ekonomik liberalleşmenin sağladığı olanaklarla dünyada ekonomik küresel bütünleşmeyi büyük ölçüde gerçekleştirmiştir. Ulusal sınırlar, eskiye göre çok daha az kısıtlayıcıdır. Ticari ve teknolojik alanda yaşanan gelişmeler, kısıtlamaların azalmasında önemli rol oynamıştır. Ülkeler, karşılıklı veya çok taraflı olarak gümrük vergilerini azaltmakta ve kaldırmaktadır. 1980'lerden itibaren özelleştirme yoluyla birçok alandaki devlet tekellerinin kaldırılması küreselleşmiş şirketler yaratmıştır.

Ekonominin küreselleşmesi, sermaye hareketlerinin neredeyse bütünüyle kuralsızlaştırılması, parasal alışverişlerin, reel ekonomi alışverişleri üstündeki aşırı (elli ile yüz katı arasında değişen bir oranda) egemenliği, yeni bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, işletmelerin köklü biçimde yeniden tasarlanması (re-engineering) ulusal ekonomilerin sınırlarını akıcı, nesnel olarak tanımlanamaz ve bu nedenle denetlenemez durumlara dönüştürmüştür. Bu süreçlerin etkisiyle devletin; her türlü kaynağın, ürünler, hammaddeler, kişiler, teknik bilgiler, sermayeler vb. giriş ve çıkışındaki akışları değerlendirme ve düzenleme egemenliği çeşitli alanlarda kesin bir azalmaya uğramıştır. Örneğin, günümüzde hiçbir devletin artık, günlük olarak, dünyanın en sanayileşmiş yedi ülkesinin (G-7'ler) bütün merkez bankalarının rezervlerinin altı-yedi katına kadar çıkan elektronik para alışverişlerini denetleme gücü yoktur. Nitekim, burada 1999'daki toplam 300-350 milyar dolarlık rezervlere karşı yaklaşık 2 trilyon dolarlık günlük ticari işlem söz konusudur (Gallino,2007:28).

Bu bağlamda ekonomik küreselleşme; ülke ekonomilerini birbirinden ayıran gümrük duvarları, tarifeler, kotalar ve sermaye kısıtlamaları gibi engellerin giderek azaltılması ile malların, hizmetlerin, işgücünün ve sermayenin ülkeler arasında daha hızlı ve daha kolay dolaşabilir hale gelerek dünyanın ekonomik olarak bütünleşmesini ifade etmektedir. Küreselleşen dünyada firmalar yalnızca iç piyasaya değil, dünya pazarına dönük üretim yapmakta; maliyet avantajı olan bölgelere üretimin çeşitli aşamalarını taşımakta; esnek üretim, esnek zamanlı çalışma, sıfır hatalı üretim, tam zamanında teslim, müşteri memnuniyeti, satış sonrası hizmetler, daha uzun garanti süresi, ürün iadesi hakkı, sanal ortamda yardımlaşma ve evden üretime katılma gibi yeni yöntemler ekseninde üretim, dağıtım ve pazarlama işlevlerini yeniden organize etmektedirler (Acar,2004;2-3). Diğer bir tanımla; "Ekonomik küreselleşme, Çok Uluslu Şirketlerin sınırlar ötesi değer zincirleri ile belirginleşen üretim faktörleri, ara mallar ve nihai mal piyasalarının artan seviyede entegrasyonunun öncülük ettiği prosesler setidir"(Prakash,2001;119).

Ekonomik Küreselleşme, ayrı ulusal ekonomilerin bütünleştiği bir dünya ekonomisinin içine dönüşümün süreci ve artan ekonomik entegrasyon prosesi olarak tanımlanabilir (Kleinert,2004;1). Richard Lipsey, küreselleşen ekonomiyi "hem finansal hem de birçok bireysel ülkenin, ekonomilerinin üretim ve finansal sektörlerinin artan şekilde bütünleşmesi" olarak tarif etmektedir (Bradford,2004).

Küreselleşmenin günümüzde öne çıkan formu kapitalist-neoliberal karakterli ekonomik küreselleşmedir. Ancak küreselleşmenin diğer boyutları da giderek yoğunlaşmakta ve yaygınlaşmaktadır. Bu bağlamda küreselleşmeyi, her birinin ayrı özellikleri ve sorunları olan üç ayrı kategoriye ayırabiliriz (Modelska,2008;75-80);

1. Ekonomik küreselleşme
2. Kültürel küreselleşme
3. Politik küreselleşme

Stiglitz'e göre; salt ekonomi üzerindeki etkileri ele alındığında, küreselleşmenin üç farklı avantajı olduğu görülür. Artık bir ülkenin mallarına olan talep kendi piyasaları ile sınırlı değildir, bir ülkenin yatırımları kendi iç tasarruflarıyla kısıtlı kalmamaktadır ve bir ülkenin üreticileri en gelişmiş teknolojilere (belli bir fiyat karşılığında) erişim olanağına sahiptir. Fakat bu fırsatlara karşılık bazı riskler de vardır: Gelişmiş ülkeler çeşitli tarife dışı engellerle gelişmekte olan ülke mallarının kendi pazarlarına girişine izin vermemektedir. Küresel finans piyasalarındaki finansal akımlar, reel ekonominin gereklerinin kat kat üstüne çıkmıştır. Kısa vadeli sermaye hareketleri ülkeleri çok büyük istikrarsızlıklarla karşı karşıya bırakabilmektedir. Pek çok ülke de, özelleştirme sürecinde yabancıların varolan kuruluşları satın almasının doğrudan yabancı yatırım olduğu yanılgısına düşülmüştür. Pek çok örnekte, yabancıların alım yapmaları servet yaratmaktan ziyade şirketlerin varlıklarının ucuza satın alınması ve daha sonra hızlı kâr edinmek için satılmasını (asset stripping) amaçlamaktadır. Böyle bir durumla karşılaşan ülkeler uzun vadede zenginleşmez, aksine fakirleşir. Çok iyi eğitilmiş işgücünün hareketli olması, gelişmekte olan ülkeler için eşitsizlikleri daha da artıracak ya da bu nitelikli işgücünü kaybedeceklerdir (Stiglitz,2009;288).

Ekonomik küreselleşmenin ulusal ekonomiler ve küresel ekonomide sayısız etkileri olmakta ve olacaktır. Bu etkilere göre küreselleşme sürecinin kazananları olduğu gibi kaybedenleride olmakta; küreselleşme, ekonomik büyüme için çok kuvvetli, olumlu bir güç olabilirken diğer taraftan kaybetmenin sebebidir de olabilmektedir. 1980'lerden günümüze, giderek daha hızlanan ve yoğunlaşan bu küreselleşme olgusu ve süreci, ülkeler için fırsatların yanı sıra tehditlerde taşımaktadır.

A. Giddens'e göre; Ekonomik küreselleşme yapıcı olduğu kadar yıkıcı yönleri de olan/olabilen bir süreçtir. Bu nedenle az gelişmiş ülkeleri de zaman zaman olumsuz yönleriyle etkilenmekte ve etkileyebilecektir. Bir ekonomiyi tekelleşmeye sürükleyebileceği gibi, ranta bağımlı ya da savunmasız hale de getirilebilir. Ekonomik küreselleşme için basitçe iyi ya da kötü demek mümkün değildir. Küreselleşme basit bir tasvir için çok karmaşık bir olgudur. Yükselen küresel piyasa ekonomisinin dışında kalan hiçbir ekonomi şimdiye kadar başarılı olmamıştır. Küresel ekonominin dışında kalıp başarılı olabilen bir ülke olmamıştır. Böyle bir şey mümkün değildir. Ancak küresel ekonomiye katılma şartlarınızı sorgulayabilirsiniz (Giddens,2000).

Ekonomik küreselleşme temel olarak üç farklı aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalardan birincisi ticari serbestlik, ikincisi yatırımlarda serbestlik, üçüncüsü finansal serbestliktir. Bu bağlamda ekonomik küreselleşme olgusu 3'e ayrılmaktadır (O'loughlin, vd,2004;156-157).

1. Finansal küreselleşme
2. Ticaretin küreselleşmesi
3. Yatırımın ve üretimin küreselleşmesi

2.1. Ticaretin Küreselleşmesi

Ekonomik küreselleşme denilince ilk akla gelen uluslararası ticaretteki artış ve gelişmedir. Ülkelerin küresel ekonomi ile bütünleşmeleri ve küreselleşme derecesi, dışa açıklık endeksi olarak adlandırılan dış ticaretlerinin (ithalat ve ihracat toplamı) GSMH'larına oranı ile ölçülmektedir (Dorman,2000;46).

Ticaretteki bu artışın önemli nedenleri olarak (Adıgüzel,2011a); Gümrük tarifelerindeki indirimler ve tarife dışı engellerdeki azalmalar, Taşıma maliyetlerindeki büyük düşüşler, Endüstri içi ticaretin artması, Dışarıdan tedariğin (outsourcing) artması, Toplumların zevk ve tüketim kalıplarındaki benzerliğin artması, Çok Uluslu Şirketlerin küresel pazarlama

stratejileri ve faaliyetleri,Çok Uluslu Şirketlerin firma içi ticaretlerin artması,Bölgesel bütünleşmelerin artması, GATT/WTO kurumlarının kurulması ile dünya ticaret sisteminde sağlanan gelişmeler,1980'lerden sonra ve özellikle demirperdenin yıkılışıyla hükümetlerin liberal ekonomik politik tercihlerindeki artış,Bankacılık sisteminde ve dış ticaretin finansmanındaki gelişmeler, Dünyadaki mal ve hizmet standardizasyonundaki gelişmeler, Hızlı teknolojik gelişmeler sonucunda ürün ömür devir sürelerinin kısılması ve bu kapsamda teknolojik yarışın artması,Uluslararası turizmdeki artış,Yabancı sermaye yatırımlarında ve uluslararası teknoloji ticaretindeki artışlar,Teknolojik gelişmeler ve ekonomik nedenlerle üretim süreçlerinin parçalanması sonucunda üretimi uluslararasılaşması sayılabilir.

2.2.Yatırımların Küreselleşmesi

Yatırımların küreselleşmesi ile kastedilen Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY) olup bir diğer yönüyle üretimin küreselleşmesini ifade etmektedir. DYY, “bir şirketin üretimini, kurulu bulunduğu ülkenin sınırlarının ötesine yaymak üzere ana merkezinin dışındaki ülkelerde üretim tesisi kurması veya mevcut üretim tesislerini satın almasıdır.” Üretimin küreselleşmesi ise “şirketlerin sınır ötesi sabit sermaye yatırımını, sınır ötesi iştirak, fason imalat anlaşmaları ve başka yöntemlerle mal ve hizmet üretim faaliyetlerini kendi ülkeleri dışında yaymaları” olarak tanımlanmaktadır. (DPT,1995;10)

Günümüz dünya ekonomisinde Ç.U.Ş'in toplam yurtiçi (ana merkez) ve yurt dışı üretimleri dünya GSYİH'sının yaklaşık beşte birini oluşturmakta ve bu şirketlerin kendi iç ticareti miktarları da dünya ticaretinin üçte biri dolaylarındadır. 1980 yılından itibaren DYY'nda sürekli ve dünya hâsılasının çok üstünde bir artış söz konusudur. 1982 yılında Dünyada 59 milyar dolar olan DYY girişleri 2010 yılında 1290 milyar dolar, 2011 yılında 1509 milyar dolara ulaşmıştır. DYY girişleri yıllık ortalama olarak 1986 - 1990 arasında % 21,7; 1991 - 1995 yılları arasında % 21,8; 1990 - 2000 yılları arasında % 40 oranında artmıştır. Dünyadaki DYY Dışsal stokları da 1982 yılında 600 milyar dolar iken 2010 yılı itibarıyla 19,1 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır (WIR,2011).

2.3.Finansal Küreselleşme

Sermaye piyasaları küresel anlamda karşılıklı bağımlıdır ve sermaye, tarihte ilk kez gerçek zamanlı çalışan, küresel anlamda bütünleşmiş mali piyasalarda, gece-gündüz yönlendirilir. Tüm dünyada, elektronik devrelerde saniyeler içinde milyarlarca dolar değerinde iş gerçekleşir. Yeni enformasyon sistemleri ile iletişim teknolojileri sermayeye, ekonomiler arasında çok kısa süre içinde dolaşma olanağı sağlar. Sermaye, tasarruf ve yatırımlar dünya ölçeğindedir (Went,2001;80-81).

Bu bağlamda “finansal küreselleşme, sermayenin uluslararası sınırları aşarak çeşitli ülkelerdeki bankacılık ve finans piyasalarında rahatça dolaşması, küresel çapta kâr fırsatları kollaması, gittiği ülkede herhangi bir olumsuz havanın esmesi durumunda ise hızlıca burayı terk ederek daha güvenli limanlara sığınması demektir. Finansal küreselleşme, doğrudan yabancı yatırımlar, portföy yatırımları ve kısa vadeli banka ödünçlerini içeren sıcak para hareketleri şeklinde kendisini göstermektedir.”(Öztürk,2007;251). Dikkat edilirse finansal küreselleşme, küreselleşmenin hem bir parçası hem de küreselleşmeyi hızlandıran önemli bir unsuru oluşturmaktadır. Nitekim finansal piyasaların bütünleşmesi ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi sonucunda faiz ve kur dalgalanmalarına imkân tanınması üretimin küreselleşmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Finansal küreselleşme, doğrudan yabancı yatırımlar, portföy yatırımları ve kısa vadeli banka ödünçlerini içeren sıcak para hareketleri şeklinde kendisini göstermektedir. Finansal

serbestleşme politikaları, dış finansal serbestleşme ve iç finansal serbestleşme olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bir ülkenin yabancı ülkelerle olan finansal alışverişinin liberalleştirilmesi olan dış finansal serbestleşme ile yurt sakinleri dış piyasalardan serbestçe borçlanabilmekte, yabancılar ise iç mali piyasalarda serbestçe yatırım yapabilmekte, ülkede yerleşikler dışarıya serbestçe sermaye transfer edebilmekte ve varlık edinebilmekte, yabancılar ise aynı şekilde iç piyasadan borçlanabilmekte, ülke yerleşikleri yabancı paralar üzerinden serbestçe bütün işlemleri yapabilmektedirler (Akyüz,1993; 150-151).

İç finansal serbestleşme; “ulusal para cinsinden yapılan tüm işlemlerdeki sınırlayıcı faktörlerin kaldırılması veya finansal piyasayı etkileyecek oranda azaltılmasını ifade eder.”(Keyder,1996;265). İç finansal serbestleşme ile nominal ve faiz oranlarının tamamen serbest piyasa koşullarında belirlenmesi sağlanmaktadır. İç finansal serbestleştirme aynı zamanda bankacılık sektörünün yabancı sermayeye açılmasında beraberinde getirmektedir (Chussudovsky, 1999;76-77).

3.Ekonomik Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri

Ekonomik küreselleşme olgusunun başlangıcı dünyada ekonomik ilişkilerin başlangıcı ile yaşıttır. Ancak günümüz küreselleşme dalgası 1950’lerde başlamış teknolojik ve siyasi gelişmelerin etkisiyle 1970-1980’lerde giderek artan bir yoğunluk kazanmıştır. Bu sürece paralel olarak Türk ekonomisinde 1980 yılından itibaren ithal ikamesine dayalı ekonomik politikaları bir kenara bırakarak, serbest piyasa ekonomisiyle dışa açılmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda bu çalışmamızda küreselleşmenin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri 1980 sonrası dönem olarak irdelenmiştir. Bu etkiler ekonomik küreselleşmenin yukarıda yapılan sınıflandırılması çerçevesinde incelenmiştir.

3.1.Ticaretin Küreselleşmesi

Ticaretin küreselleşmesini ölçmekte kullanılan en popüler yöntemlerden biri ithalat ve ihracat değerlerinin toplamının gayri Safi Yurtiçi Hasıla’ya (GSYH) bölünmesidir. Formül olarak; Ticari açıklık derecesi = [(ihracat + ithalat)/GSYH]x100 formülü ile hesaplanmaktadır (Aizenman,2008;373;Aizenman vd,2008; Quinn, ve Toyoda, 2008;1418). Aşağıdaki Tablo-1’de Türkiye ekonomisi için seçilmiş yıllarda bu oran görülmektedir.

1985’te Türkiye’nin ürettiği milli gelir 66.4 milyar dolar, ihracatı ise 7,958 milyar dolar ile milli gelirin yüzde 12’ine karşılık gelirken, 2011 yılında ihracat 134,906 milyar dolar milli gelir 772,298 milyar dolar olmuş, ihracatın milli gelire oranı yüzde 17,46 olarak gerçekleşmiştir. 1985 yılında ithalat 11,343 milyar dolar ile milli gelirin yüzde 17,08’i, 2011 yılında ithalat 240,841 milyar dolar ile milli gelirin yüzde 31,18’i olmuştur.

Tablo-1. Türkiye ekonomisi için seçilmiş yıllarda Dış Ticaret/Milli Gelir Oranı (%)

	Dış Ticaret Hacmi (Milyar Dolar)	GSMH (Milyar Dolar)	Dış Ticaret Hacmi/ Milli Gelir Oranı (%)
1989	27,416	108,63	25,23
1990	35,261	152,31	23,15
1991	34,640	153,57	22,55
1992	37,585	160,21	22,21
1993	44,773	181,81	24,62
1994	41,375	130,91	31,60
1995	57,346	171,88	33,36

1996	66,850	184,58	36,21
1997	74,819	194,10	38,54
1998	72,194	205,83	35,07
1999	67,258	187,35	35,89
2000	82,276	201,500	40,83
2002	87,612	180,3	48,59
2005	190,250	483,9	39,31
2008	333,990	742,1	45,00
2009	243,070	616,7	39,41
2010	299,427	731,6	40,92
2011	375,747	772,298	48,65

Tablo TCMB verileri kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo-1’de de görüldüğü gibi Türkiye ekonomisi 1980 sonrasında dış ticaret yoluyla giderek artan oranda bir entegrasyonsüreci geçirmektedir. 1989 yılında Dış Ticaretin Milli Gelire Oranı %25, 1991 yılında %22 iken entegrasyondaki artışa paralel şekilde artarak 2002 ve 2011 yıllarında %48’lere ulaşmıştır.

Türk ekonomisinde 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte ihracata dönük /dışa açık büyüme ekonomi politikalarının temel ögesi yapılmıştır. Böylece ekonomik yapı içe dönük, gümrük vergileriyle korunan bir tüketim sanayiden, dışa dönük üretim mallarına ağırlık veren uluslararası pazarlarda rekabeti esas alan bir şekle dönüşmüştür (Kazgan,1998;333). Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği’nin 1996 yılı başında yürürlüğe girmesi, küresel gelişmeler, 2001 Krizi ve sonrasında uygulanan yapısal reform programları, ülkemizde başta dış ticaret olmak üzere pek çok alanda temel bir dönüşüme yol açmıştır.

1980 yılında 10,820 milyar dolar olan dış ticaret hacmi, 2011 yılında 375,747 milyar dolar olmuştur. Dış ticaret hacminin GSMH’ya oranı ise 1980 yılında % 16,29 iken, 2011 yılında % 48,65 olarak gerçekleşmiştir. 1980 yılında, cari dolar fiyatlarıyla 2,910 milyar dolar olan toplam ihracat, 2002 sonrası dönemde ivme kazanarak 2012 yılında 153,4 milyar dolara ulaşmıştır. Bu olumlu gelişmenin yanında ithalatın da hızla artması ile 1980 yılında 7,909 milyar dolar olan ithalat 2011 yılında 240,841 milyar dolar olmuştur.

1980 sonrası dönemde, tarım ve madencilik ürünleri ihracatı çok sınırlı bir artış gösterirken, imalat sanayi ürünleri ihracatında önemli bir yükseliş gözlenmiştir. Bu dönemde özellikle yatırım malı üreten sektörlerde hızlı ihracat büyümesi gerçekleşmiştir. Otomotiv sektörü gibi belirli bazı sektörler uluslararası piyasalarla başarı ile entegre olmuştur. Bununla birlikte, ihracatın Türkiye GSYİH’na oranı benzer gelir seviyesine sahip olan ülkelerle karşılaştırıldığında halen nispeten düşüktür (TEPAV,2007).

Küresel ekonomiye entegrasyonu ve ekonominin dışa açıklığındaki seyri göstermesi açısından İhracat/Üretim Oranları önemli bir göstergedir. Tablo-2’de görüldüğü gibi 1997 yılında imalat sanayi genelinde ihracat/üretim oranı, yüzde 15.46 ;2001 yılında yüzde 26.67 ve 2007 yılında yüzde 39.60 olmuştur. İhracat/Üretim Oranı, Genellikle tüketim malları üreten sektörler grubunda, 1997 yılında yüzde 24.84 iken giderek artarak 2007 yılında ise yüzde 44.52 olmuştur. Genellikle ara malları üreten sektörlerde 1997 yılında yüzde 10.41 iken, 2007 yılında ise yüzde 24.87’ye ulaşmıştır. Genellikle yatırım malları üreten sektörlerinde 1997 yılında yüzde 13.02 iken, bu oran 2001 yılında yüzde 44.77’ye, 2007 yılında ise yüzde 62.23’e yükselmiştir.

Tablo-2 : İmalat Sanayi Sektörleri itibariyle ihracat / üretim oranları

	1997	2000	2001	2002	2005	2006	2007
İmalat Sanayi	0.1546	0.1990	0.2667	0.2841	0.3326	0.3722	0.3960
A.Genellikle Tüketim Malları	0.2484	0.2667	0.3161	0.3443	0.4272	0.4295	0.4452
B.Genellikle Ara Malları	0.1041	0.1273	0.1675	0.1753	0.2146	0.2360	0.2487
C.Genellikle Yatırım Mallar	0.1302	0.2503	0.4477	0.4544	0.5466	0.5690	0.6223

Kaynak:YÜKSELER, Zafer ve Ercan TÜRKAN, 2008:30'daki Tablo-4'ten özetlenmiştir.

Türkiye'nin ihracat yapısı dünya ticaretindeki “dinamik ürünler” sınıflamasıyla tam olarak örtüşmemektedir. Dünya ticareti içerisindeki payı zaman içerisinde artış gösteren ürünler olarak tanımlanan dinamik ürünler sınıflamasında yer alan ürünlerin büyük bir çoğunluğu ileri teknoloji içeren ürünlerdir. Gelirdeki artış, teknoloji yoğun ürünlere olan talebi, düşük teknoloji ürünlerine olan talepten daha fazla arttırmaktadır. Bu nedenle, teknoloji yoğun sanayiler büyüme sanayileri olarak da tanımlanmaktadır (Taymaz 2001:77, DPT:DKPDTÖİKR).

Diğer taraftan bir sektördeki İthalat/arz oranı, o sektörde toplam arzın ne kadarının ithalat tarafından oluşturulduğunu (karşılandığını) göstermektedir. Bu oran hem o sektörün dışa bağımlılığını hem küresel ekonomi ile entegrasyonuna bir göstergedir.

Tablo-3'de görüldüğü gibi ithalat/arz oranı; imalat sanayi genelinde 1997 yılında yüzde 24.76; 2001 yılında yüzde 25.38 ve 2007 yılında yüzde 39.27 olmuştur. Bu oran; genellikle tüketim malları üreten sektörlerde, ithalat/arz oranı 1997 yılında yüzde 9.67 iken, 2007 yılında yüzde 19.45'e, Genellikle ara malları üreten sektörlerde 1997 yılında yüzde 26.45 ve 2007 yılında yüzde 43.32 ve genellikle yatırım malları üreten sektörlerde 1997 yılında yüzde 42.45 ve 2007 yılında yüzde 53.06'ya yükselmiştir.

Tablo-3: Sektörler itibariyle ithalat / arz oranları

	1997	2000	2001	2002	2005	2006	2007
İmalat Sanayi	0.2476	0.2946	0.2538	0.2730	0.3733	0.3804	0.3949
A.Genellikle Tük. Malları	0.0967	0.0989	0.0920	0.1102	0.1662	0.1767	0.1945
B.Genellikle Ara Malları	0.2645	0.3346	0.3051	0.3434	0.4127	0.4236	0.4332
C.Genellikle Yatırım Mal.	0.4245	0.4870	0.4556	0.4328	0.5188	0.5171	0.5306

Kaynak: YÜKSELER, Zafer ve Ercan TÜRKAN, 2008:42'deki Tablo-11'den özetlenmiştir

Dış Ticaret Açığı

Özellikle 2001 yılından itibaren Türkiye'nin hem mal ihracatında hem de mal ithalatında çok ciddi bir artış trendi gözlenmekle birlikte, aralarındaki fark mutlak olarak ithalat lehine hızla artmıştır (Grafik-1). Ticaret açığındaki artış ulusal gelirdeki artıştan fazla olduğu için hem cari açığa hem de cari açığın ulusal gelire oranında ciddi bir kötüleşme gözlenmiştir. İthalat, ihracattan biraz daha hızlı arttığı için, ihracatın ithalatı karşılama oranı bu dönemde düşmüştür. 2010 yılında ihracatta %11,6'lık artışa karşılık, ithalatın %31,7 oranında artması sonucunda ihracatın ithalatı karşılama oranı %72,5'ten %61,4'e gerilemiştir. 2011 yılında bu oran yüzde 56 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK,2011).

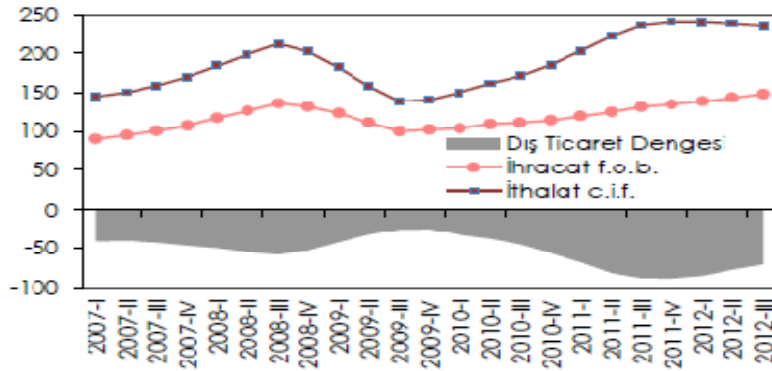
İthalat ve ihracattaki bu gelişmeler sonucunda 1996 yılında 20,4 milyar dolar açık veren dış ticaret dengesi, krizin yaşandığı 2001 yılında 10,1 milyar dolara kadar gerilemiş, ancak ekonominin tekrar büyüme sürecine girmesi ve enerji fiyatlarındaki artışla birlikte hızlı bir

yükselme trendine girerek 2007 yılında 62,8 milyar dolara yükselmiştir. Dış ticaret açığının ihracat ve dış ticaret hacmine oranları incelendiğinde, dış ticaret dengesinin kriz sonrası dönemde giderek bozulduğu görülmektedir. Dış ticaret açığının dış ticaret hacmi içerisindeki payı, 2001 yılında yüzde 13,8 iken, bu oran düzenli bir artışla 2006 yılında yüzde 24'e kadar yükselmiş, ancak 2007 yılında yüzde 22,7'ye gerilemiştir. 2011 yılında dış ticaret açığı yıllık 105,934 milyar dolara yükselmiştir. Bu nedenle, cari işlemler açığında da 2011 yılında yeni bir rekor kırılmıştır (TÜİK).

Grafik-1. Dış Ticaret Açığı

Kaynak, TCMB, 2012a, s.5

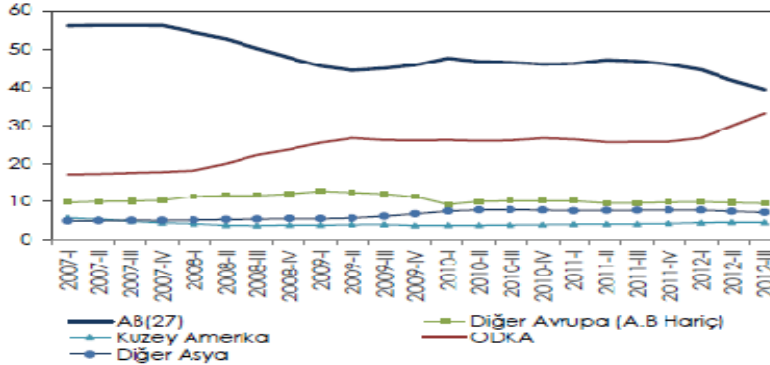
İhracat ve İthalatta Ülke Yoğunlaşma Oranları ve Çeşitlenme

Türkiye'nin küresel ekonomi ile olan bağları artmaktadır. Dış ticarete hala Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı olan AB ülkelerinin ağırlığı azalırken bazı Orta Doğu, Asya ülkeleri ile diğer Avrupa ülkeleri önem kazanmaktadır. Türkiye'nin gelişmiş ülkelere olan ihracatı 2000 yılında toplam ihracatının yüzde 71'i iken bu oran 2008 yılında yüzde 50'ye kadar düşmüştür. Bu dönemde, Türkiye'nin AB'ye yaptığı ihracat yüzde 54'ten 43'e, ABD'ye yaptığı ihracat ise yüzde 11'den 3'e kadar düşmüştür. Türkiye özellikle Irak, Birleşik Arap Emirlikleri, Romanya, Kazakistan, Bulgaristan, Polonya, Ukrayna, Rusya ve İran gibi ülkelere olan ihracatını son derece hızlı bir biçimde arttırmıştır (Subaşat, 2010; 19). İmalat sanayi ihracatında hem pazar hem de ürün portföyü olarak çeşitlenme yaşanmaktadır. Türkiye'nin 2008 yılında, bir milyar dolardan fazla ihracatta bulunduğu ülke sayısı 30; 500 milyon dolar ile 1 milyar dolar arasında ihracat yaptığı ülke sayısı 19'dur. Türkiye'nin ihracatta sektör ve ülke bazında çeşitlenmeye gittiği görülmektedir (DTM).

OrtaDoğu ve Kuzey Afrika (ODKA) bölgesine yapılan ihracatın payı dikkat çekici oranda yükselmiştir (Grafik-2). ODKA bölgesine yapılan ihracat ise ağırlıklı olarak, demir-çelik, canlı hayvanlar ve gıda maddeleri, mineral yakıtlar ve yağlar, elektrikli makine ve cihazlar ile makine-teçhizatın oluşmaktadır (TCMB, 2012a).

Grafik-2.İhracatta Seçilmiş Bölge Payları-Altın Hariç %

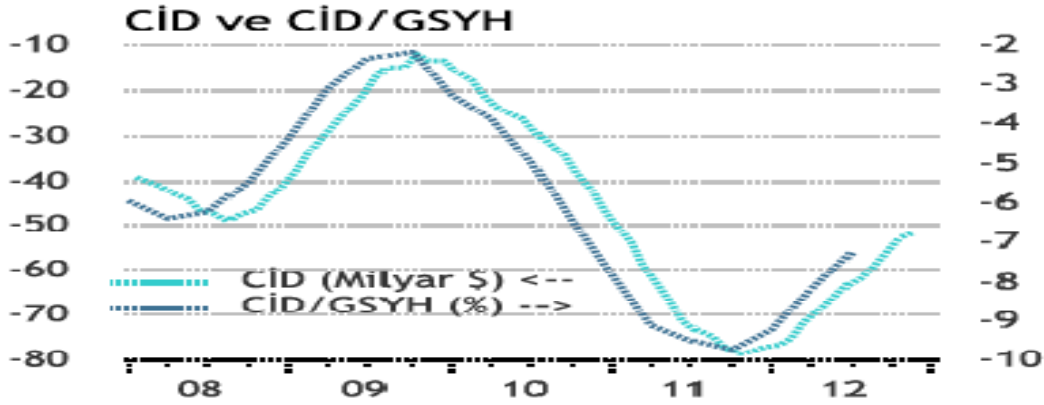

Kaynak: TCMB,2012a,s.6

İthalatımızın bölgelere ve ülkelere göre dağılımı değerlendirildiğinde ise (Yükseler ve Türkan,2008);

- İthalatımız içinde “AB 15” ülkelerinin payı 1996-2000 döneminde ortalama olarak yüzde 52 civarında iken, 2007 yılında yüzde 34’e gerilemiştir. Bu oranlar başta ABD olmak üzere “Amerika” ülkelerinde de benzeri bir eğilim göstermiş ve sırasıyla yüzde 9,9, yüzde 7,2 ve yüzde 6,9 olmuştur.
- Asya ülkelerinden yapılan ithalatta önemli artışlar yaşanmaktadır. 1996 yılında seçilmiş Asya ülkelerinin ithalat pazarımızdaki yeri yüzde 16,8 iken, bu oran 2007 yılında 19,5 puan artarak yüzde 36,3’e yükselmiştir. İthalat pazarımız belirgin bir şekilde AB 15 ve ABD’den, Asya ve AB-10 ülkelerine kaymaktadır.
- 2007 yılındaki 62.8 milyar dolarlık toplam dış ticaret açığının 49,2 milyar doları Asya I ve Asya II ülke gruplarından kaynaklanmaktadır. 1996 yılında Asya ülkelerinin toplam dış ticaret açığı içerisindeki payı yüzde 16,8 iken, bu katkı gümrük birliğini takip eden 1997-2000 döneminde ortalama olarak yüzde 33, 2001-2003 döneminde yüzde 57, 2004 yılında yüzde 64, 2005 yılında yüzde 69, 2006 yılında yüzde 70 ve 2007 yılında ise yüzde 78’e yükselmiştir. Asya ülkelerinin enerji ve altın dışı ithalat pazarlarımız içindeki payı 2007 yılında yüzde 33’e yükselmiştir.

Cari açık Türkiye ekonomisinin sürekli temel sorunlarından birisi olmuş ve olmaya devam etmektedir. Türkiye’de 2000’li yıllarda cari açığın hızlanarak arttığı görülmektedir. Cari işlemler açığı, Türkiye ekonomisinin halen en önemli kırılma noktasını oluşturmaktadır. Cari açık 2000 yılında 9,9 milyar dolar, 2002 yılında 1,5 milyar dolar düzeyinde olan cari açık, 2004’te 15,6 milyar dolara, 2011’de de 78,7 milyar dolara yükselmiştir. 2011 yılında Cari açığın GSMH’ya oranı % 9,9’lara ulaşmıştır (**Grafik-3**). Cari açık artık yapısal bir karaktere bürünmüş ve kalıcı bir hale gelmiştir. Bunda ihracatın yüzde 80’ini oluşturan imalat sektörünün ithalat bağımlılığı önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye ihraç etmek için ithal etmektedir.

Grafik-3. Cari İşlemler Dengesi ve GSMH'ya Oranı (Milyar Dolar ve %)

Kaynak:TCMB

Diğer taraftan, ekonominin verileri incelendiğinde Türkiye'nin hizmet ihracatının, ithalatını aştığı görülmektedir. Dış yardımlar ve işçi gelirlerinin yer aldığı Cari transferler pozitif bakiye vermektedir. Dış yatırım gelirlerinin bulunduğu Gelir dengesi, sürekli negatif bir seyir izlemektedir. Yani Türkiye'nin yurt dışına yaptığı kâr ve faiz transferleri, Türkiye'ye yapılan transferlerden sürekli olarak büyük gözükmektedir.

Türkiye'de sermaye hesabındaki fazla, 2001 yılından sonra hızla artmış ve bu artış hem artan cari açığı kapatmış hem de rezervleri arttırmıştır. Sermaye hesabındaki bu artış, Türkiye'nin uyguladığı yüksek reel faiz politikasının bir sonucudur. Türkiye'de cari açığın finansmanında sermaye hesabındaki fazla, portföy yatırımları, doğrudan yabancı yatırımlar ve dış borçlar önemli rol oynamaktadır (Voyvada ve Yeldan,2005). Türkiye'deki enerji tüketiminin yaklaşık %70'inin ithal edildiği Türkiye ekonomisinin cari işlemler dengesinde petrol fiyatlarının belirleyiciliği büyüktür. Ancak enerji giderleri dışarıda bırakıldığında da 2000'li yıllarda cari açıktaki hızlı bir artış gözlenmektedir.

GATT/WTO kapsamında yapılan birçok anlaşmanın bağlayıcı kuralları tüm üyeler gibi Türkiye içinde belli kısıtlamalar getirmektedir. Ancak hükümetlerin yurtiçi endüstrileri, üreticileri, firmaları istisnalar dışında sübvansiyonunu yasaklayan GATT/DTÖ Anlaşmaları küresel rekabet ortamını doğrudan etkilemekte ve şekillendirmektedir.

3.2. Üretimin küreselleşmesi

Üretimin küreselleşmesi bağlamında Türkiye için Doğrudan Yabancı Yatırımlarının (DYY) girişlerinin artırılması bir çok nedenle önem taşımaktadır. Türkiye ekonomisinin temel sorunlarından başında iç tasarrufların yetersiz olması gelmektedir. Diğer yandan yatırımlar için gerekli makine-ekipman ve ara malı ithal zorunluluğu da ödemler dengesini olumsuz etkilemektedir. Ülkemizin DYY performansının yükselmesi hem ekonomik büyümeye katkıda bulunacak, hem de yapısal olarak artan cari açığın finansmanını kolaylaştıracak, dolayısıyla imalat sanayiinde reform sürecinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır (DPT 9.K.Planı).

2000'li yıllarda hükümetlerin Türkiye imalat sanayinin rekabetçi bir biçimde küresel ekonomiye eklenmesinde Doğrudan Yabancı Yatırımlara (DYY'ye) merkezi bir rol attıkları görülmektedir. Bu amaçla girişilen mevzuat düzenlemelerinin en önemlisi Haziran 2003 tarih ve 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'dur. "Yatırım Serbestliği" ve

“Ulusal Muamele” ilkeleri üzerine kurulmuş olan bu kanun, yabancı sermaye yatırımlarına şu avantajları/güvenceleri getirmektedir: (i) doğrudan kamulaştırmaya karşı koruma, (ii) yabancı kilit personel istihdamında kolaylıklar, (iii) uluslararası tahkim, (iv) gayrimenkul indirimi teminatı, (v) mevzuat değişikliklerinin yol açabileceği kayıplara karşı koruma, (vi) serbest çıkış hakkı (Türel,2008)

1980 yılına kadar Türkiye’ye sadece 35 milyon dolarlık DYY girişi gerçekleşmiştir (Soydal,2006). Tablo-4’de görüldüğü gibi 2003 yılından itibaren bazı uygulamalar, teşvikler, istikrarın çekiciliği, banka satış ve birleşmeleri, Özelleştirmeler ile birlikte 2005 yılında doğrudan yabancı sermaye girişinde artış gerçekleşmiştir. Türkiye’ye giren DYY, 1990-2000 arasında yaklaşık 1,5 kat artarken, 2000-2007 döneminde 22 kat yükselmiştir. DYY toplam tutarı 1991-2000 dönemindeki 5,5 milyar ABD Doları seviyesinden 2002-2008 döneminde 67,5 milyar ABD Doları seviyesine çıkmıştır. Önemli ölçüde artışın sağlandığı 2005-2008 döneminde de doğrudan yabancı sermaye girişleri beklendiği şekilde gerçek sabit sermaye yatırımlarına değil, genellikle özelleştirme ve sahip değiştirme şeklinde ve mali aracı kuruluşlar sektörüne yönelmiştir.

Tablo-4. DYY’lerin Yıllar İtibariyle Türkiye ve Dünya’daki Gelişimi

Yıl	Dünya’da DYY Girişleri(Milyar\$)	Türkiye için DYY Girişleri(Milyar\$)
2000	1401	1,0
2001	825	3,4
2002	628	1,1
2003	566	1,7
2004	732	2,8
2005	983	10,0
2006	1462	20,2
2007	1969	22,0
2008	1744	19,5
2009	1180	8,4
2010	1290	9,0
2011*	1509	15,9

Kaynak: UNCTAD 2011

2002 yılında 17.6 milyar dolar DYY stoku ile dünyada 46.ncı sırada bulunan Türkiye, 2006 yılına gelindiğinde 79.1 milyar dolar ile 27.nci sıraya yükselmiştir. 2010 yılı itibarıyla dünya toplam yurtiçi uluslararası yatırım stoku 19,1 trilyon dolar seviyesine ulaşmıştır. ABD (3,5 trilyon dolar), Hong Kong (1,1 trilyon dolar) ve İngiltere (1,1 trilyon dolar) en fazla yatırım stokuna sahip ülkeler arasında ilk üç sırayı almaktadır. Türkiye ise 181,9 milyar dolar stoku ile 2009 yılına göre dünya genelinde 20 basamak yükselerek 23. sırada yer almıştır (WIR,2011). 2005 yılı ve ertesindeki ciddi artışta özelleştirme politikalarının ve bazı büyük bankaların satışından elde edilen gelirin çok büyük bir rolü vardır.

Türkiye'deki 1980-2007 arasındaki Doğrudan Yabancı Yatırımlarının Sektörlere Göre Dağılımı Tablo-5’de yer almaktadır. Tablo-5’de görüldüğü gibi DYY’nin büyük çoğunlukla hizmet sektörüne yöneldiği görülmektedir. DYY nin en çok olduğu 2007 yılında yapılan toplam 19.137 milyon dolarlık DYYlarının 14.012 milyon doları, 2006 yılındaki 17.639 milyon dolar DYYnin 15.533 milyon doları hizmetler sektörüne yapılmıştır. Bu yıllarda bankacılık ve haberleşme sektörlerindeki özelleştirme ve yabancı bankaların yerli bankaları

satın almaları söz konusu olmuştur. Teknoloji transferinin sağlanmasında önemli rolü olan imalat sanayiindeki DYY oldukça düşük seviyelerde kalmakta olup 2010 yılındaki payı %13,3, 2011 yılında % 21 olmuştur (TCMB ve DTM).

Tablo- 5. Türkiye'ye Yapılan Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (%)

	1980-2000	2001-2007
Tarım	1.5	0.3
Madencilik	0.9	1.2
İmalat Sanayi	54.4	17.5
Hizmetler	43.1	81.0

Kaynak: TCMB ve DTM verileri

Yurtdışında yerleşiklerin yurtiçinde yaptıkları DYY' nda 2005'le birlikte görülen hareketlenme paralelinde, yurtiçinde yerleşiklerin yurtdışında doğrudan sermaye yatırımlarında da 2005'le birlikte 1 milyon dolar sınırı aşılmış, 2008'de 2,6 milyar dolarla en üst noktaya çıkmış ve 2010'da ise 1,8 milyar dolara gerilemiştir. Türkiye'nin yurtdışı DYY stok miktarı 2007 yılında 12,2 milyar dolar iken 2012 yılı ortalarında 29,5 milyar dolara ulaşmıştır (TCMB ve DTM).

Diğer taraftan, sektörler itibariyle üretim içinde yabancı sermayeli kuruluşların payları incelendiğinde, yabancı sermayeli firmaların sanayi sektörü genelinde giderek üretime katkılarının arttığı görülmektedir. Nitekim, yabancı sermayeli firmaların üretim içindeki payı 1995 yılında yüzde 19.5 iken, bu pay 6,8 puanlık bir artışla 2004 yılında yüzde 26.3'e yükselmiştir. Özellikle, otomotiv sanayiinde endüstri-içi ticaret ile yabancı sermaye hakimiyeti arasında çok belirgin bir ilişki olduğu gözlenmektedir.(Yükseler ve Türkan,2008;16)

Yabancı sermayeli firmaların yüksek-, orta- ve düşük-teknoloji sanayilerindeki piyasa payına bakıldığında, 1980'lerin ortalarından itibaren, yabancı yatırımların özellikle yüksek- ve orta-teknoloji sanayilerinde hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir. 1990'ların sonlarına doğru bu iki sanayi grubunda yabancı sermayeli firmaların piyasa payı % 45'e ulaşmıştır. Düşük-teknoloji sanayilerine fazla ilgi göstermeyen yabancı firmaların piyasa payı tüm dönem boyunca % 10'lar düzeyinde kalmıştır (Taymaz ve Suiçmez, 2005;41).

Türkiye'de ilk Özelleştirme 1985 yılında yapılmıştır. 1985-2010 arasında özelleştirme gelirleri toplamı 41,8 milyar dolara ulaşmıştır. Halen özelleştirme kapsamında 23 kuruluş vardır. Bunun yanısıra özelleştirme kapsamında 446 taşınmaz, 78 tesis, 3 liman, 8 otoyol, 2 boğaz köprüsü ile şans oyunları lisans hakkı yer almaktadır (DPT,2011).

İmalat Sanayi

Türkiye'de uluslararası bağlantıları güçlü, ihracata dayalı üretim yapan geniş bir imalat sanayii tabanı bulunmaktadır. İmalat sanayii, Türkiye'nin küresel ekonomiyle entegrasyonunu sağlayan lokomotif sektör konumundadır. Türkiye'nin toplam ihracatı içinde imalat sanayi ürünlerinin payı, 1980'deki yüzde 37 iken, 2011'de yüzde 93'e ulaşmıştır (DPT,2011).

Ticaret hacminin büyümesinin ötesinde, Türk imalat sanayinin küresel üretim süreçlerine entegrasyonu da hızlanmıştır. Ara malı ithalatındaki ortalama artış 1989-2001 döneminde %9,5'ken,söz konusu oran 2002-2005 döneminde %30'a yükselmiştir Gelineen noktada sanayi

sektörünün hızla küresel ekonomiye entegre olduğu görülmektedir (DPT,9.K.P.SKÖİKR). Sanayinin alt kolları irdelendiğinde Dünya ile entegre olan modern üretim yapısına sahip sektörler hızla büyürken, emek yoğun üretim yapısındaki geleneksel sektörlerde daralma yaşanmaktadır. Toplam imalat sanayi ihracatı içinde otomotiv, makine, beyaz eşya, elektronik, petrol ürünleri ve lastik-plastik sektörlerinin payında kayda değer bir artış görülmektedir. Öte yandan, giyim eşyası, tekstil ürünleri gıda ürünlerinin payı azalma göstermiştir. Özellikle Çin ve Hindistan'daki üreticilerin yükselttiği uluslararası rekabet baskıları sonucunda, geleneksel emek yoğun faaliyetlerin, ihracat içindeki payı azalırken, bu sektörlerde daha yüksek katma değerli, yenilikçi üretim yapılarına geçme baskısı hissedilir olmuştur (Sanayi Bakanlığı,2010). *Sonuç olarak*, imalat sanayiinin içinde bulunduğu durumun olumlu ve olumsuz unsurları birarada taşıdığını söylemek mümkündür.

Lall (2000)'e göre, dış ticaret serbestisi, AB imtiyazlı piyasasında, Türkiye'nin statik karşılaştırmalı üstünlüklerden kaynaklanan düşük teknoloji ürünlerinin ihracatını arttırmıştır. Benzer şekilde Taymaz (2001)'e göre de 1980'lerdeki ihracat patlaması ihracatın yapısında yani Türkiye'nin uluslararası işbölümü içerisindeki konumu ve uzmanlaşmasında köklü bir dönüşüm sonucu gerçekleşmemiştir (Taymaz,2001:76).

Bardağın dolu tarafı bağlamında Türk imalat sanayinin rekabet gücü göstergelerinde son yıllarda olumlu gelişmeler yaşandığı görülmektedir. İmalat sanayiinin dünyadaki toplam pazar payı yılda ortalama %5,8 artarak, 1996'daki %0,96 seviyesinden,2004'deki %1,50 seviyesine yükselmiştir. Dış ticaretimizin en büyük kısmını gerçekleştirdiğimiz AB-15 ülkelerinde imalat sanayi ürünlerindeki pazar payımız, 2004 itibariyle %2 seviyesine yaklaşmıştır. Dikkat çekici bir başka unsur da Türkiye'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde pazar payının %11 ile yüksek seviyesidir (DPT,9.K.P.SKÖİKR;28).

Doğrudan ithal girdilerin toplam girdi kullanımını incelendiğinde, 1979 yılında toplam girdiler içerisinde %7,4 olan ithal girdi kullanım payının %212 artarak 1998 yılında %23,1 oranına yükseldiği görülmektedir. Türkiye'nin dışa açık ekonomisinde birçok sektörde (önemli ihracatçı sektörler dahil) ithalata bağımlılık oranı artarken, "geleneksel" (tarım, hayvancılık, tekstil, dokuma vb.) sektörlerde de ithalata bağımlılığının önemli ölçüde yükseldiği saptanmıştır. Dünya genelinde üretim sisteminin gittikçe uluslararasılaşmasının etkisiyle, ülkeler aynı sektörde artan ölçüde hem ihracat hem de ithalat yapmakta ve endüstri- içi ticaret yaygınlaşmaktadır. Türkiye'de ISIC.Rev.3 sınıflandırılması esas alınarak hesaplanan Endüstri- içi Ticaret (EİT) oranlarına kriz öncesi (1996-2000) ve kriz sonrası (2002-2007) dönemler itibariyle, imalat sanayiinde EİT oranı kriz öncesi dönemde yüzde 46,8 iken, kriz sonrası dönemde 14,6 puanlık bir artışla yüzde 61,4 seviyesine yükselmiştir Yükseler ve Türkan,2008).

Ekonomik küreselleşmenin önemli nedenlerinden biriside ülkeler arasındaki ücret farklılıklarıdır. Çok Uluslu Şirketlerin üretim için yüzlerce yerel tekstil fabrikasını satın aldıkları Çin'de bir işçisinin ücreti saatte 87 sent iken Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya'da, konfeksiyon işçileri bir saatte sırasıyla 10 dolar ve 18,50 dolar kazanmaktadır (Klein,2002;233). 2000'li yıllarda Türkiye'nin emek-yoğun sektörlerde Çin, Hindistan, Malezya gibi ülkelerle maliyet temelinde rekabet edemez duruma gelmiştir.

Üretimleri bağlamında firmalar yeni teknolojileri makine-teçhizat (yatırım malı) ve ara malı ithalatı kanalıyla yurt dışından temin etmektedir (Almeida ve Fernandez, 2008). Türkiye ekonomisinde değişim ağırlıklı olarak orta teknoloji malların üretiminde olmaktadır. Bu durum üretimin yapısının gerektirdiği teknolojik düzeyde yatırım ve ara malı gerektirdiğinden

yurtdışından ara malı ve yatırım malı ithalatı aynı zamanda içerilmiş teknoloji ithal etmek olmaktadır. Bu bağlamdaki teknoloji transferi teknolojinin mal ve hizmet ticareti yoluyla küreselleşmesinin bir uygulamasıdır.

Teknolojinin transferinde ve küreselleşmesinde ileri teknoloji malları önemli bir kanaldır. Türkiye'nin sanayi yapısı ileri teknoloji ürünlerinin üretiminde ve ihracatında arzulan bir yerde değildir. Türkiye OECD verilerine göre 2007 yılında 10.560 milyon dolarlık yüksek teknoloji ürünleri ithalatı gerçekleştirirken 1.301 milyon dolarlık ihracat yapmıştır. Bu mallarda 9.259 milyon dolarlık bir dış ticaret açığı vardır. İhracat içindeki payı yüzde 1,5 düzeyindedir. Türkiye'nin Dünya ileri teknoloji ürünleri ihracatı içindeki payı %0,1 (binde bir) dir (Adıgüzel,2011b).

Teknolojinin küreselleşmesi üç boyutta/katmanda farklı içerik ve yoğunlukta gerçekleşmektedir. Türkiye'nin üç tür teknolojik küreselleşme karşısındaki durumu özetlersek; En alt katmandaki ticaretin küreselleşmesi yoluyla teknolojik ürünlerin kullanılmasında küreselleşmeye sınırsız bir eklenme içinde olup bu kategoride sınırsız teknolojik küreselleşmeye tabidir. İkinci kategorideki teknolojik küreselleşmeden istifade etmek, teknoloji satın alınması ve bunu özümseyerek üretim sisteminin teknolojik düzeyini yükseltmesi, bunun yanısıra teknolojik düzeyi yüksek ve üretim sistemine yayılan Doğrudan Yabancı Sermaye çekmesi gerekmektedir. Bu alanda çeşitli sorunlar vardır. En önemlilerinden olmak üzere birincisi, ileri teknoloji alanlarında ciddi bir dönüşüm sağlayacak yatırım yoktur. İçerilmemiş teknoloji alımı yetersizdir. İkincisi Doğrudan Yabancı Yatırımlar giderek hizmet sektöründe yoğunlaşmakta, ülkenin sanayi üretim sisteminin teknolojik düzeyini yükseltebilecek içerik ve miktarda DYY gelmemektedir. Teknolojinin küreselleşmesinin bir yolu olan Doğrudan Yabancı Yatırımlarının faydalarının yanı sıra maliyetlerinin de olduğu hususu tartışılmakla birlikte doğru ve stratejik bir doğrudan yabancı yatırım politikası ile ülkeye sağlanacak DYY'ları ülkenin teknolojik düzeyini arttırması, sermaye açığını gidermesi, ihracat kapasitesi sağlanması ve yukarıda da sayılan diğer katkılar ile bir ülkenin rekabet gücünü geliştireceği değerlendirilmektedir. Teknolojinin küreselleşmesinin en üst katmanı olan teknolojinin Uluslar arası Ar-Ge yoluyla yayılımından Türkiye'nin faydalanmadığı ve ÇUŞ'ler için bir cazibe merkezi olmadığı ortadadır. Bu, Ulusal Yenilik Sistemimizin ve bilimsel-teknolojik yetenek ve kapasitemizin yetersizliğindedir (Adıgüzel,2011b).

3.3. Finansal küreselleşme

Finansal piyasaların bütünleşmesi ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi olarak tanımlanan finansal küreselleşme, hem küreselleşmenin bir unsuru hem de küreselleşmeyi hızlandıran bir faktördür. Finansal küreselleşme bağlamında uygulanan finansal açıklık politikaları hem döviz kuru ve ulusal para politikalarını da etkilemektedir. (Quinn ve Toyoda 2008).

IMF istatistiklerinde özel yabancı sermaye yatırımları “dolaysız yabancı sermaye yatırımları” (foreign direct investment), “portföy yatırımları” (portfolio investment) ve “diğer yatırımlar”(other investment) üç ana kategori içinde sunulmaktadır (IMF, 1999). Genel olarak dolaysız yabancı sermaye yatırımları dışındaki uluslararası sermaye hareketleri hisse senedi, tahvil gibi finansal araçlar yardımıyla ülkeye girdikleri için, portföy yatırımları ile diğer yatırımlar toplamı finansal yatırımlar olarak adlandırılabilir.

24 Ocak kararları Türkiye ekonomisinin küresel ekonomiye entegrasyonu bağlamında önemli bir başlangıç tarihidir. Daha önce kontrollü, ayarlanabilir sabit kur politikası uygulayan Türkiye'de, 24 Ocak 1980 kararlar çerçevesinde, TL'nin yabancı paralar karşısında değerini düşürerek 'daha gerçekçi ve esnek' bir kur rejimine geçilmiş ve 17 sayılı karara ek

karar ve 25 sayılı kararla kambiyo rejiminde kısmi serbestleşmeye gidilmiştir. Aralık 1983'te 28 sayılı Türk parasının kıymetini koruma kanunu ile bankalara, belirlenen limitler içinde döviz alım satımı izni verilmiş, Türk vatandaşlarına döviz bulundurmaları ve Döviz Hesabı açabilmeleri, döviz kredisi kullanabilmeleri hakkı tanınmıştır. Haziran 1985'te bankalara döviz alım satımında kurlarını belirleyebilme yetkisi verilmiştir. 1989 Ağustos ayında kabul edilen 32 Sayılı Karar ile dış finansal serbestleşme bağlamında sermaye hareketleri üzerindeki tüm kısıtlamalar kaldırılmış, döviz alımı, yurtdışına çıkarılması, yabancıların yurtiçinden, vatandaşların yurtdışından menkul kıymet alıp satabilmelerine izin verilmiş ve kambiyo rejiminin liberalizasyonu tamamlanmıştır. Bunu takiben Şubat 1990'da Türk Lirasının tam konvertibilitesi gerçekleştirilmiştir.

Finansal liberalleşme süreci ile ilgili önemli adımlardan bir diğeri de faiz oranlarının serbest bırakılarak, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın (İMKB) kurulmasıdır. Yeni finansal araçlar ve kurumların kurulması ile rekabetçi bir ortamda kaynak dağılımının etkinliğini artırarak, İMKB yardımıyla firmaların banka kredileri dışında finansman olanaklarına kavuşturulmasına çalışılmıştır (Günçavdı vd,1999;223). Türkiye 1983 sonrası politikaları ile tam finansal serbestliği sağlamıştır.

Finansal serbestleşme bağlamında, 1980 den bugüne kadar Türkiye ekonomisinde yaşanan iki büyük kriz olarak 1994 ve 2001 krizlerinden 1994 krizi aşırı değerli kur-yüksek reel faiz uygulamasının bir sonucu iken 2001 krizi; sürdürülemez hale gelen makroekonomik göstergelerin 2000 Kasım ayının son 10 gününde ortaya çıkan likidite krizinin Türkiye'deki birkaç büyük bankanın bazı küçük bankaları baskı uygulaması, yabancılar tarafından "istikrar programı" hedeflerinin zamanında gerçekleştirilemeyeceği konusunda bir güven bunalımının yaratılması ve bu sebeple bir Alman bankasıyla (Deutsche Bank) bir ABD bankasının bir gecede 7 milyar doları aşan bir meblağı geri çekmelerinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir (Çarıkçı,2001). 2001 Krizinde Türkiye önemli yaralar almıştır. Bu bağlamda kritik ekonomik darboğazları olan Türkiye için finansal serbestleşmenin katalize ettiği ani finansal krizler önemli bir tehdittir.

2007 yılında başlayan küresel finansal kriz diğer ülkelere de sirayet ederek birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de kamunun mali dengelerini olumsuz etkilemiştir. Ekonomik faaliyetlerdeki düşüş vergi gelirlerini olumsuz yönde etkilerken, diğer yandan krizin etkilerini en aza indirmek için alınan genişletici maliye politikası tedbirleri, harcamaları artırmıştır. 2008 yılında bütçe dengesi GSYH' nin % -1,8'i düzeyindeyken bu oran 2010 yılında krizin etkisiyle % -3,6 seviyesine gerilemiştir. 2008 yılında faiz dışı denge ise GSYH'nin % 3,5'u, harcamalar % 23,9'u, gelirler % 22,1'i, düzeyindeyken, 2010 yılında bu oranlar sırasıyla faiz dışı dengede % 0,8'e gerilemiş, harcamalarda % 26,6 ve gelirlerde % 23 seviyesine yükselmiştir. Krizle beraber, 2009 yılında merkezi yönetim gerçekleştirmeleri içerisinde en fazla transfer harcamalarının arttığı görülmektedir (Gedik,2010:210).

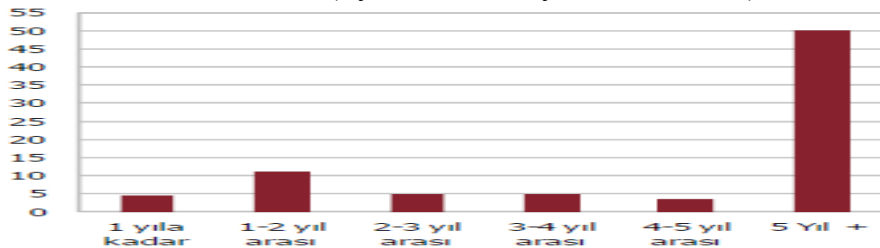
Finansal küreselleşme ve serbestleşme bağlamında bir sonuçta Türkiye'de finansal olmayan kuruluşların (şirketlerin) doğrudan dış borçlanmaya gitmeleri ve bu borçların hızla artmasıdır. Küresel likidite koşullarının oldukça olumlu olduğu bir ortamda Türk özel sektörü geniş ölçüde yurt dışından borç almaktadır. Türkiye özel dış borç stoku 2001'de 42,9 milyar dolar ile Toplam dış borçlar içinde yüzde 33'lük paya sahipken, 2011 yılı ikinci çeyreğinde 202 milyar ABD Doları seviyesine yükselmiş, toplam dış borçların içinde özel sektörün payı giderek artmış ve yüzde 65'lere ulaşmıştır. Bu durum ulusal ekonominin kırılma noktasını artırıcı unsurları beraberinde taşımaktadır (TCMB,2012b). Reel sektörün borçluluğunda 2012 yılı Ağustos ayı itibarıyla firmaların finansal borçlarının yüzde 56,7'si yabancı para cinsinden

olmakla birlikte, yabancı para borçlar ağırlıklı olarak uzun vadeli (Grafik-4). Reel sektörün yurt dışından sağladığı kredilerin büyük bölümü uzun vadeli kredi niteliğindedir. Yurt dışından kullanılan kredilerin ağırlıklı ortalama vadesi yaklaşık 4,6 yıl olup, söz konusu kredilerin yüzde 63'unun vadesi 5 yıl ve üzerindedir (TCMB,2012b). Özel sektörün dış borç miktarındaki son yıllardaki artış nedeni ise 2002 sonrası dünyadaki sermaye bolluğu ve düşük tutulan kurlar sayesinde özel sektörün yurt dışından düşük faizle kredi bularak borçlanmayı tercih etmesi ve ülkenin tasarruf eksikliğidir.

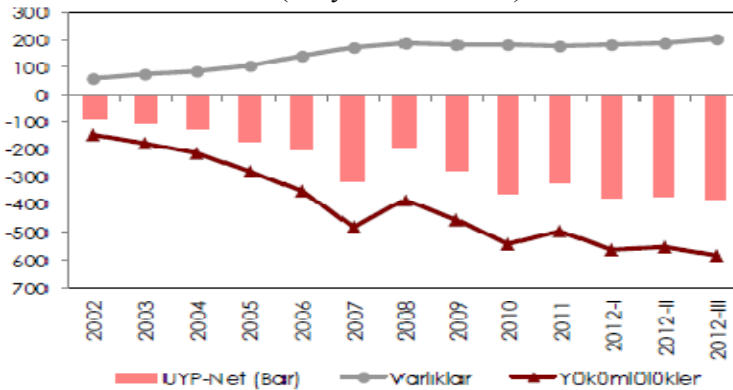
Grafik-4. Reel Sektörün Yurt Dışından Aldığı Finansal Borçlarının Yıllara Göre Vadeleri (Eylül 2012, Milyar ABD Doları)

Kaynak:TCMB, 2012

Türkiye'deki yerleşiklerin yurt dışı yerleşiklerden olan finansal alacakları ve rezerv varlıkları ile yurt dışı yerleşiklere olan finansal yükümlülüklerinin belli bir tarihteki stok değerini gösteren Uluslararası Yatırım Pozisyonu (UYP)'na göre, 2012 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla Türkiye'nin yurt dışı varlıkları 201,5 milyar ABD doları, yükümlülükleri ise 584,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Net UYP, üçüncü çeyrek sonunda -383,1 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Grafik-5'de görüldüğü gibi Net UYP sürekli artış eğilimindedir. Bu küresel ekonomiye entegrasyonun arttığını göstermektedir. 584,6 milyar ABD dolarlık yükümlülük stokunun yüzde 37'sini diğer yatırımların alt kalemleri olan ticari ve diğer krediler, yüzde 29'unu yurt içinde doğrudan yatırımlar, yüzde 26'sını portföy yatırımları ve yüzde 8'ini ise diğer yatırımların alt kalemi olan mevduat oluşturmuştur (TCMB,2012a).

Grafik-5. Uluslararası Yatırım Pozisyonu-UYP (Milyar ABD doları)

Kaynak;TCMB,2012a,s.25

Finansal serbesti bağlamında bankacılık sektöründe Yabancı bankaların payı 1980 sonrasında giderek artmış, 2002 yılından sonraki yabancı alımları ile 2011 yılında yüzde 26 düzeyine ulaşmıştır. 2011 yılında Slovakya ve Çek Cumhuriyetinde yüzde 99, Fransa ve Almanya’da yüzde 12, Hollanda’da yüzde 11 olan bu rakamın Avrupa Birliği ortalamasında yüzde 26’dır. (BDDK –TCMB, Eurostat).

Rezerv varlıklar 2007 yılında 76,4 milyar dolar iken 2012 yılının üçüncü çeyreğinde 112,1 milyar dolar olmuştur. Rezerv varlıkların miktarı ve GSMH’ya oranı yükselmektedir.(TCMB,2012) Türkiye’nin finansal serbestisi sonrasındaki dış borç dinamiklerinin ardında sermaye çıkışları ve rezerv birikimi yatmaktadır. Başka bir deyişle, dış borçlanmanın ana kaynağını, reel ekonominin dış ticaret açıklarının finanse edilmesinin yanı sıra finansal kesimin sermaye çıkışlarını ve bu çıkışların bir kriz konjonktürüne dönüşmesini engellemek amacıyla daha yüksek miktarlarda rezerv biriktirme ihtiyacı oluşturmuştur (Yeldan,2004).

4. Sonuç ve Değerlendirme

1980’den sonra giderek yoğunlaşan şekilde küresel ekonomiye entegre olan Türkiye Ekonomisi üzerinde, genelde tüm küreselleşme kategorilerinin özelde ekonomik küreselleşmenin belirleyici etkileri olmuştur. Bu etkilerin, Ekonomik Küreselleşmenin alt bileşenleri olan; Finansal küreselleşme, Ticaretin küreselleşmesi ve Yatırımların/Üretimin küreselleşmesi bağlamında irdelendiği bu çalışmamızın sonuçlarına göre; Türkiye ekonomisinde 1980 sonrası ekonomi politikaları ile küreselleşmenin her üç kategorisine entegrasyon sağlanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda Dış Ticaret, DYY ve Sermaye Piyasalarında gerekli liberalizasyon düzenlemeleri yapılmıştır. 1980 sonrasında Küreselleşmenin hızlanmasında etkisiyle Dış Ticaret hacmi hızla artmıştır. Bu artışta ithalatın ihracattan hızlı artması nedeniyle kronik bir cari işlemler açığı sorunu yaşanmaya başlanmıştır. Cari açığın bugün Türkiye ekonomisine en önemli maliyetleri daha düşük büyüme hızı daha düşük istihdam ve dış borcun ve ekonomik kırılganlığın artmasıdır. Dış Ticaret alanındaki diğer etkiler olarak; ihracat pazarlarının çeşitlenmesi, ithalatın Asyalılaştırılması, imalat sanayiinde ihracat / üretim oranları ve ithalat / arz oranlarında artış, imalat sanayiinde ithal ara malı bağımlılığı sayılabilir. Yatırımların/Üretimin küreselleşmesinin Türkiye ekonomisine etkileri bağlamında 2005 yılından sonra DYY miktarlarındaki önemli artışlar görülmüştür. Gelen Yatırımların hizmet sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Teknolojik küreselleşme kapsamında Araştırma-Geliştirme alanında kaydedeğer bir yabancı yatırım gelmemektedir.

1983 sonrasında hızla bağlamında 1990’lı yılların başında tam finansal serbestleşmesini tamamlayarak Dünya finans sistemine entegre olan Türkiye ekonomisi, yapısal sorunlarında katalize etmesiyle büyük oranda finansal serbestleşmenin olumsuz etkileri ile 1994 ve 2001 büyük krizlerini yaşamıştır. Diğer taraftan finansal serbestleşme ile; Sıcak para/portföy yatırımları hızla artmıştır. Cari açığın finansmanı ve yurtiçi düşük tasarrufların etkisiyle sürdürülen Düşük kur, yüksek reel faiz politikalarının olumsuz etkileri olarak; Türk Lirası değerli hale gelebilmekte, rezervler artmakta, ithalat ucuzlamakta, ülkenin borç hacmi artmaktadır. Uluslararası Yatırım Pozisyonundaki açık hızla artmaktadır. 2007 yılında başlayan küresel finansal kriz diğer ülkeler gibi Türkiye’de sirayet ederek reel ve parasal tüm ekonominin ve kamunun mali dengesini olumsuz etkilemiştir. Bankacılık sektöründe yabancı payı artmıştır. Bir önemli sonuç, Finansal küreselleşme ve serbestleşme bağlamında

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 35 Mart – Nisan 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Türkiye’de finansal olmayan kuruluşların (şirketlerin) doğrudan dış borçlanmaya gitmeleri ve bu borçların hızla artmasıdır.

Diğer taraftan, Finansal küreselleşmenin Türkiye ekonomisi üzerindeki bu olumsuz etkileri yanında, Uluslararası para piyasalarındaki finansman bolluğu ve düşük kullanım maliyeti ile Türkiye’nin Cari açık ve tasarruf eksikliğini finanse edebilmek, Özel sektörün kaynak ihtiyacını karşılamak maliyeti ve riskleri olmakla birlikte kolaylık sağlamaktadır.

Küresel ekonomiye entegrasyonun olumlu ve olumsuz etkilerinin yaşandığı Türkiye ekonomisinde bu entegrasyonun doğru, sağlıklı ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlayacak içerikte gerçekleştirilmesi için Küreselleşmenin bugünkü hakim neoliberal paradigmanın görünmez eline bırakmak yerine bilinçli bir küreselleşme politikası oluşturulması gerekli ve zorunlu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Mustafa(2004); Küreselleşme mi, Küreselleştirme mi?, Piyasa Dergisi Sayı 12, Güz 2004, s.2-7
- ADIGÜZEL,Muhittin (2011a): Küreselleşme ve Sonuçları, Nobel Yayınevi,Ankara
- ADIGÜZEL,Muhittin (2011b): Teknolojinin Küreselleşmesi, Nobel Yayınevi,Ankara
- AİZENMAN, Joshua (2008); “On The Hidden Links Between Financial And Trade Opening”, *Journal Of International Money And Finance*, Vol. 27, Issue 3, Pp. 372-386
- AİZENMAN, Joshua, Menzie D. Chinn Ve Hiro Ito (2008): Assessing The Emerging Global Financial Architecture: Measuring The Trilemma's Configurations Over Time, National Bureau Of Economic Research ,Working Paper 14533
- ALMEİDA, R., Fernandes, A. M., 2008. Openness and Technological Innovations in Developing Countries: Evidence from Firm-Level Surveys. *Journal of Development Studies*, Cilt 44(5), 701-27.
- ALP, Ali (2007); “Küreselleşme ve Finansal Sisteme Etkileri”, 2023 Dergisi
- BRADFORD, Scott And R. Z. Lawrance (2004); Has Globalization Gone Far Enough, Institute For International Economics, Washington D. C., 2004
- CHUSSODOVSKY, M. (1999); Yoksulluğun Küreselleşmesi, (Çev. Neşenur Domaniç), Çiviyazıları Yayınevi, İstanbul, s. 76-77
- ÇARIKCI, 2001:475 Çarıkçı, Emin. 2001. 2000-2001 yılı ekonomik krizlerin sebepleri ve sonuçları. *Yeni Türkiye Dergisi* Ekonomik Kriz Özel Sayısı 41, 475-490.;
- (DTM) Dış Ticaret Müsteşarlığı Web SİTESİ, www.dtm.gov.tr
- DORMAN, Peter (2000) “Actually Existing Globalization” içinde Rethinking Globalization (S), (Ed. P. S. Aulakh And M. G. Schechter), Palgrave, New York, 2000
- DPT (1995); Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Dpt, Ankara
- DPT (2011): 2011 Yılı Ekonomik Programı
- DPT, 9.K.P.SKÖİKR :Dokuzuncu Kalkınma Planı Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu <http://ekutup.91dpt.gov.tr/sanayi/öik683.pdf>,Erişim tarihi; 11.8.2012
- GALLİNO, Luciano(2007): Küreselleşme ve Eşitsizlik, Dost Yayınevi, Ankara
- GEDİK, Melek A.; (2010), —Türkiye’nin Kriz Geleneği ve Küresel Krizin Türkiye Ekonomisine Yansımaları||, içinde: Küresel Kriz ve Türkiye, Karahan Kitabevi, Adana
- GIDDENS, Anttony (2000): “Üçüncü Yol Politikaları”, İçinde Üçüncü Yol Arayışları ve Türkiye (Der. Murat Yalçınan), Buke Yayınları, İstanbul 2000
- GÜNÇAVDI, Ö., M. Bleaney and A. McKay (1999), “The Response of Private Investment to Structural Adjustment-A Case Study of Turkey”, *Journal of International Development*, Vol. 2, pp:221-239
- IMF(1999), *Balance of Payments Statistics Yearbook*, Washington.
- KAZGAN,Gülten (1998), *Ekonomide Dışa Açık Büyüme*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. 2.Basım
- KEYDER, Nur (1996); Para Teori-Politika-Uygulama, Ankara, s. 75 den aktaran, Nurettin ÖZTÜRK (2007); “Finansal Küreselleşme ve Küresel Sermaye Akımları”, içinde Küreselleşme Üzerine Notlar, Ed. Oğuz Kaymakçı, Nobel Yayıncılık, Ankara s. 251-288
- KLEIN, Naomi (2002); No Lego Küresel Markalar Hedef Tahtasında, Bilgi Yayınevi, Ankara,

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 35 Mart – Nisan 2013

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- KLEİNERT Förn (2004): The Role Of Multinational Entergrises İn Globalization, Springer Berlin, 2004
- MODELSKİ, George (2008);” Küreselleşme” ,içinde Küresel Dönüşümler (Ed.: D.Held ve A. McGrew), Phonix Yayınevi, Ankara
- OKTAR Türel; Türkiye’de Sanayi Politikalarının Dünü ve Bugünü, www.bagimsizsosyalbilimciler.org/yazilar_uye/tureljan08.pdf ; Erişim Tarihi; 9,2.2011
- O’LOUGHLİN, J., L. STAEHELİ And E. GREENBERG (2004): ““Economic Globalization, Political Changes And Social Outcomes“ İçinde Globalization And Its Outcomes, (Ed. J. O’loughin, L. Staeheli And E. Greenberg), The Guilford Press, New York, 2004
- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı; DPT, 2011 Yılı Ekonomik Programı
- ÖZTÜRK, Nurettin (2007); “Finansal Küreselleşme ve Küresel Sermaye Akımları”, içinde Küreselleşme Üzerine Notlar, Ed. Oğuz Kaymakçı, Nobel Yayıncılık, Ankara s. 251-288
- PRAKASH, Aseem (2001); “The East Asian Crisis and The Globalization Discourse”, Review of International Political Economy Vol. 8 (1), Spring s. 119 -146
- QUINN, Dennis ve TOYODA, Maria, “Does Capital Account Liberalization Lead to Growth?”, **The Review of Financial Studies**, Vol. 21, Issue 3, 2008, pp. 1403-1449.
- PEKKAYA,Semra (2005): Kuramsal Gelişmeler Işığında Finansal Serbestleşme “1980-2000 Dönemi: Türkiye Örneği,Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Ün.S.B.E. ,Ankara
- SANAYİ BAKANLIĞI (2010): Türkiye Sanayi Stratejisi,Ankara
- SEYİDOĞLU, Halil (2003); Uluslararası İktisat, İstanbul 2003
- SOYDAL, Haldun (2006);Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Verimlilik Analizi: Otomotiv Sektörü Üzerine Bir Uygulama, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/.../HSOYDAL.PDF ; Erişim tarihi;17.9.2010
- STIGLİTZ, J. (2009); “Küreselleşen Dünyada Kalkınma Politikaları” Neoliberal Küreselleşme ve Kalkınma, İletişim Yayınları, Der. F. Şenses, İstanbul, s. 281-306,
- SUBAŞAT, Turan (2010): “Cari Açık Nedir? Doğurduğu Riskler Nelerdir”, İçinde Küresel Kriz Çerçevesinde Türkiye'nin Cari Açık Sorunsalı, Ed. T.Subaşat ve H.Yetkiner, Efil Yayınevi,Ankara,2010
- TAYMAZ, Erol, 2001. Ulusal Yenilik Sistemi: Türkiye İmalat Sanayinde Teknolojik Değişim ve Yenilik Süreçleri, TÜBİTAK/TTGV/DİE, Ankara
- TAYMAZ, Erol ve Halit SUIÇMEZ (2005): Türkiye’de Verimlilik, Büyüme ve Kriz, Milli Produktivite Merkezi,Ankara
- TCMB (2012a) • ÖDEMELER DENGESİ RAPORU, 2012-III, Ankara,
- TCMB (2012b): Finansal İstikrar Raporu, Kasım- 2012, Ankara
- TEPAV:Türkiye’nin Rekabet Gücü İçin Sanayi Politikası Çerçevesi, Ankara,2007
- TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Yıllığı 2011
- UNCTAD (1993);World İntestment Report1993: Transnational Corporations And Integrated International Production, New York, United Nations Conference On Trade And Development.
- UNCTAD (2011): World İntestment Report
- VOYVODA, E ve E.Yeldan. 2005: Turkish Makroeconomic Under The Imf Program: Tranguation of The Twin-Targets, Lopsidet Growth and Persistent Ragilities,Mimeo; http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/yazilar_uye/vydec05.pdf ;Erişim tarihi :5.7.2010
- WENT, Robert (2001); Küreselleşme Neoliberal İddialar Radikal Yanıtlar, Yazın Yayıncılık, Çev. Emrah Dinç, İstanbul,
- WIR 2011; World İntestment Report,UNCTAD
- YELDAN, Erinç(2004); “Türkiye Ekonomisi’nde Dış Borç Sorunu ve Kalkınma Stratejileri Açısından Analizi”,*Çalışma Ve Toplum, 2004/1*
- YÜKSELER, Zafer ve Ercan TÜRKAN (2008): Türkiye’nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm;Küresel Yönelimler ve Yansımalar, TÜSİAD,Şubat 2008,İstanbul